

Ishaja vsak dan razen nedelj in praznikov.
—
Issued daily except Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredništvo in upravljalni prostor:
2807 S. Lawrence ave.
Office of publication:
2807 S. Lawrence ave.
Telephone: Lawrence 4436.

LETO—YEAR XVI.

Cena lista: Entered as second-class matter January 25, 1918, at the post-office at Chicago, Illinois, under the act of Congress of March 3, 1879.

Chicago, Ill., petek, 6. aprila (April 6), 1923.

Subscription \$2.00 Yearly

STEV.—NUMBER 82.

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

GOMPERIS PRIPRAVLJEN NA DVOBOJ S HARDINGO-VO ADMINISTRACIJO.

Če bo na predsedniških volitvah politični bojni kile vprašanje odprte delavnice kot bojni kile v prihodnji kampanji, tedaj se bo organizirano delavstvo postavilo temu izivljanju porobu ter se bo rilo do skrajnosti.

PROTIDELAVSKO GIBANJE V AMERIKI POMENI FAŠISTOV-SKO REAKCIJO V ITALIJI.

Washington, D. C. — Če se bo Hardingova administracija izrekla za odprto delavnico kot bojni kile v prihodnji volilni kampanji, tedaj se bo organizirano delavstvo postavilo temu izivljanju porobu ter se bo rilo do skrajnosti.

Tako je odgovoril predsednik Ameriške delavske federacije Samuel Gompers, ki se je pravkar vrnil v svoj urad po večtedenski bolezni, raznim vestem iz Floride, v katerih je rečeno, da si nekatere svetovalce pripisujejo pregovoriti predsednika k temu, da bi uvrstil vprašanje odprte delavnice med glavne točke svoje platforme, s katero se predstavi volilecem za ponovno izvolitev. Med tistimi svetovalci je posebno vnet za odprto delavnico general Charles G. Dawes iz Chicaga. Predsednik pa še ni dal nobenega glasu, po katerem bi se dalo sklepati, da namerava kaj takega.

Gompers je zatrdil, da prihaja iz Floride vesti, po katerih se da sklepati, da ne mislijo tisti, ki pozivljajo predsednika, naj spravi vprašanje odprte delavnice v svoj politični program, tega problema uveljaviti potom legislatu-ze.

Če kdo logično sklepa, more priti do zaključka, da ni pričakovati sovražnosti do delavstva izven postavodajne oblasti, je dejal Gompers. "Po mojem mnenju je kaj takega lahko primerljiva s fašisti v Italiji, in zelo sem radoveden, koga bodo izbrali za voditelja Mussolinijeve reakcije v Ameriki.

Če bo to politično ali ekonomsko vprašanje, se mi zdi, da se bo ameriško ljudstvo, ki ljubi svobodo, kaj rado spoprijelo z zagovorniki takega rekecije.

Zatrdno sem prepričan, da se ljudstvo naše republike ne mara uklopiti skupini, ki si prizadeva pridobiti predsednika za to, da bi naredil antagonizem do delavstva enega glavnih evangelijskih volilnih kampanji.

Dosele je predsednik še ni nič izrazil o tem, kolikor mi je znano. Po mojih mislih se natančno zavedamo pravice, do katerih so upravičeni ameriški delavci na tega, kar so storili za našo deželo in brez česar ne bi mogla obstajati civilizacija."

Varšava, 5. apr. — Poljski ministri so se včeraj posvetovali kakšne korake naj store glede eksekucije katoliškega vikarja Bučkaviča v Rusiji. Vikar je bil po narodnosti Poljak, toda ruski državljani. Ako bo storjen kak korak, tedaj bodo pretrgane diplomatske vezi z Rusijo.

Klerikale na Poljskem so organizirali protiruske demonstracije mnogih mestih. Poljski klerikalni listi silno napadajo Rusijo in zahtevajo, da poljska vlada izposluje, da sovetji poljske trupe ustrelje-nega vikarja na Poljsko, kjer bo "dostojno pokopano".

Irski rebeli eksekutirali dva nasprotnika.

Dublin, 5. apr. — Dva mlada Irca, pristajka Svobodne države, sta bila včeraj zjutraj najdena ustreljena blizu hiše generalnega guvernerja Irske Timothy Healyja. Bila sta eksekutirana od republikanov.

RUSIJA JE ZOPET POD BIROM TARTARSKIH VESTI.

V zadnjih štiriindvajsetih urah, odkar je prišla vest o eksekuciji vikarja Bučkaviča, so tovarne za laži v Rigi, Helsingforsu, Stockholm in Bernu zopet v obratu s polno paro in buržoazne časnikarske agencije servirajo sledeče "novice":

Lenin je umrl. — Trockij je zastrupljen. — Ekstremisti so se polastili vlade v Moskvi. — Sovjetski voditelji se ne upajo na ulice. — V Ukrajini je revolta kmetov, ki pobijajo sovjetske uradnike. — Vest, da se je Rusija pogreznila, še ni prišla, toda pričakuje se vsak čas.

DUHOVŠČINA V RUŠIJI SE JE STREZNILA.

Nadškof poziva duhovnike, naj se ne vtikajo v politiko.

PRIHODNI PROCES BO PROTI PATRIJARHU.

Moskva, 5. apr. — Splošno mnenje v Rusiji je — ne glede na to, kaj pravi in misli zunanji svet — da so sovetji dosegli zaželjeni rezultat, ko so eksekutirali vikarja Bučkaviča in vtaknili nadškofa Zephiaka in druge katoliške duhovne v ječo. Proces je globoko učinkoval na duhovščino vseh ver v Rusiji.

Iz Tomaska poročajo, da je ondotni grško-katoliški nadškof Zergaj pozval vse duhovnike, naj se ne vtikajo v politiko in se strogo varujejo političnih diskuzij v javnosti. Duhovnik, ki ne uboga, zapade cerkveni in posvetni kazni. Uradno glasilo sovetov "Izvestija" piše da je nadškof Zergaj storil pameten korak in posiva druge cerkvene glavarje, naj mu sledijo, ako hočejo, da bo mir med državami in cerkvami.

London, 5. apr. — "Timesov" poročevalec v Moskvi javlja, da 15. aprila se odprti sodni proces proti Tikonu, moskovskemu metropolitu in patrijarhu vseh pravoslavljih Rusov. Tikon je obtožen protirevolucionarnih činov, ker je ovrnil konfiskacijo cerkvenih zakladov in kršil je druge sovjetske zakone. Škof Antonin, vodja sovjetske vrhovne cerkve, je sklical cerkveni zbor, ki odvzame Tikonu patrijarhatstvo in ga izobči iz cerkve z namenom, da pride Tikon pred sodišče kot navadni laik.

"Times" tudi poroča, da je ameriška vlada neuradno naprosila sovjetsko vlado, naj opusti proces proti Tikonu in mu dovoli oditi v Ameriko, toda sovetji so zavrgli prošnjo.

Moskva, 5. apr. — Iz Kremenčuka poročajo o izgredu med židovskimi komunisti in židovskimi verniki radi burleskiranja židovskega velikonočnega praznika "pasaha". Židovska komunistična mladina je v procesiji po mestu vozila nasmejeno figuro Mojzesa. Procesija se je ustavila pred sinagogo (židovski tempel), nakar je sledil spopad z vernimi židi.

6.000 PREMAGARJEV NA STAVKI.

Somerset, Pa. — Vrste stavkujočih premogarjev v somerset-skem okrožju so se povečale valed javnih shodov, ki jih je imela tu-nijska organizacija v zadnjih par dneh po tukašnjih krajih. Shodi so bili dobro obiskani, in mnogo premogarjev, ki so bili doselej še na delu, je podpisalo unijake kar-te ter odločilo delo. Sedaj je več kakor 6.000 premogarjev na stavki v tukašnjem okrožju.

Somersetaka okolica je bila ne-unijaka do splošne premogarske stavke, ki se je pričela pred enim letom.

OLJNI SLEPARJI ARETRIRANI.

Fort Worth, Texas. — Zvezni detektivji so aretirali 24 sleparjev, ki operirajo z delnicami "oljnih kompanij". Sleparji so bili izpuš-čeni proti poročstvu in skupni vsoti \$330.000.

Med prijetimi sleparji je tudi znani dr. Frederick Cook, ki je pred leti potegnil danskega kralja in ves svet, da je došel na Se-verni točaj.

RESNICA NE ŠKODUJE ZGODOVINI, PRAVI ZGODOVINAR VAN LOON.

Pisatelj zagovarja svoje delo ter izpodbija trditve svojih kritikov, ki pravijo, da je njegovo pisanje nepatrijotično.

HOČE LETA 1812. KANTOVAJO IZLOČITEV RAKNIH KNJIG IZ ŠOL IN KNJITNIC.

Chicago, Ill. — Zgodovinar Van Loon, čigar knjige je napadlo il-linoiško društvo hčera l. 1812, četi, da vsebujejo nepatrijotične podatke o ameriških junakih, se je v sredo zagovarjal sam ter napadel svoje kritike v svojem govoru pred članicami školaškega ženskega kluba.

Dejal je, da iščejo ženski odseki prepira, ter zatrdili, da ni nobene škode, če šolek napiše res-nice v zgodovini ter pravi, da je bil George Washington dober ras-sojevalec v kakovosti tega ali o-nega žganja.

Ravno tedaj, ko je imel zgo-dovinar Van Loon omenjeni govor, so hčere l. 1812. vložile pri šol-skem nadzorniku Mortensonu pe-ticijo, v kateri zahtevajo, naj ne izključi samo nekaterih Van Loon-ovih del iz šol, nego tudi tako-svazna "nepatrijotična" dela na-slednjih zgodovinarjev: Muzey, Basil Williams, Helen Nicolays, McLaughlin in Van Tyne.

"Čemu narejati naše narodna junake za dozdevne angele?" je vprašal Van Loon članstvo žen-skega kluba.

"Z nami je velik križ zato, ker si neprestano pripisujemo uvesti reforme. Naprtli smo si že itak preveč prepovedi, kakor so "Nikar ne pij", "Nikar ne kadil", "Nikar ne stori tega ali onega".

"Paži učitelji so najboljši n-čitelji, ker vedo, kako uveljaviti disciplino. Proč s vašo letnico iz zgodovine! Prenehajte pisati po cele zvezke in knjige o vojnih junakih ter obračajte več pozor-nosti na moše, kakor je n. pr. Pasteur, na moše, ki so v resnici kaj storili za človeštvo!"

"Vsak moš je lahko pogumen v vojni. Vojnih junakov ne bi smeli ljudje tako obožavati. New-ton in Pasteur predstavljata tisto vrsto ljudi, ki bi jih morali mi obožavati."

"Otroke bi morali učiti, da je njih narod ravno tak, kakršen je ostali svet — deloma dober, delo-ma slab. Če človek čita naše zgo-dovine, bi moral meniti, da je bi-la Amerika prisiljena stopiti v vsako vojno, da brani svoje ime in ohrani svoj ideal — kar pa ni res."

Po svojem govoru je Van Loon proslil članikarskega poročevalca, naj spomni javnost na to, kako je Lincoln vprašal tedaj: ko so mu povedali, da je Grant zelo vdan pijači, za ime tiste pijače, ker bi bil rad poslal po en soček tiste pijače ostalim generalom.

Delavske zmage.

Trije socialisti izvoljeni v šolski svet v Milwaukeeju.

Milwaukee, Wis. — V terek so bile volitve šolskih svetovalcev in kolikor je to zdaj znano, so bili izvoljeni trije socialisti v šolski svet. Predloga za prihranitev solnečne svitlobe, ki je bila na splošnem glasovanju, je propadla 3 proti 1.

Rockford, Ill. — Delavski žu-pan Harstorn je bil v terek po-novno izvoljen.

Zakaj vlade ne protestirajo proti francoskim umorom v Nemčiji?

Berlin, 5. apr. — "Medtem ko na Mosko dežujejo protesti radi eksekucije katoliškega vikarja Bučkaviča, ni bilo do danes niti enega protesta proti umoru enaj-stik delavcev v Essenu," piše "Vossische Zeitung" in vprašuje, kaj se je zgodilo s človekoljubni-mi vladami, ki ne vidijo franco-skih brutalnosti v okupiranih kra-jih Nemčije.

Pregled večjih dnevnih dogodkov.

Amerika.

Gompers napovedal boj Har-dingu, ako se ta izreče za odpr-to delavnico.

Suhaši bi radi zabrisali zgo-dovinsko resnico, da je Washington, oče Združenih držav, rad pil žgan-je.

Lord Cecil je prišel v Ameriko agitirat za ligo narodov.

Fosterjeva porota se ne more sediniti.

Tornado usmrtil 14 oseb v Loui-siani.

Inocenstvo.

Nemški železničarji prezrli francoski ultimatum in čaka jih iz-gon iz Poruhrja.

Protiruske demonstracije na Poljskem.

Eksekucija vikarja je streznila duhovščino v Rusiji.

Veliki delavski boji na Angleškem.

Krvavi boji med Arabci in Ju-di v Palestini.

Lord Carnarvon, najditelj Tu-tankamenevega groba, je umrl.

IZGON ŽELEZNIČAR-JEV IZ PORUHRJA.

Francozi ubili 35 Nemcev in is-nali 5500 oseb tekom okupacije.

Berlin, 5. apr. — Nemška vlada je poslala noto Franciji, zahteva-joč, da plača odškodnino druž-i-nam enajstih delavcev, ki so bili ubiti v Essenu zadnjo soboto.

Essen, okupirana Nemčija, 5. apr. — Ultimatum francoskega gene-rala Degoutta nemškim železni-čarjem, da se morajo vrniti na delo, ako nočejo biti izgnani, je potekel. Železničarji se niso vrnili na delo in zdaj je prišlo k splošnim izgonom v par dneh.

Zasaganje tovarn, rudnikov in železnice se nadaljuje. Francozi so pojačili vojaške posadke; nem-ški nacionalisti so zopet zagrozili s guerilsko vojno.

Berlin, 5. apr. — Francozi so ubili 55 oseb in deportirali 5500 Nemcev, odkar so zasedli Ruhr v januarju. Te informacije je dal Gronowsky, nadpredsednik West-falske, papeževemu delegatu Testi, ki preiskuje položaj na zasedenem teritoriju.

London, 5. apr. — J. Ramsay MacDonald, vodja delavskih po-slancev v parlamentu, je izjavil včeraj, da je ruhrska kriza veliko bližje rešitvi kot je bila pred tremi tedni. Toliko so že dosegli so-cialisti iz zavezniških dežel na se-stankih v Parizu in Londonu zad-nje dni.

Veliki delavski boji na Angleškem.

Sklepe na farmah delajo oboro-ženi s puškami.

Cardiff, Wales, Anglija, 5. apr. — Število stavkajočih rudarjev je naraslo na 50.000. Premogovni-ki viskontinje Rhondha, ki je zna-na na Angleškem kot "kraljica premoga", tudi počivajo; 12.000 rudarjev je uposlenih v njenih ro-vih.

London, 5. apr. — V okolici Norfolk, kjer je 25.000 farmar-skih delavcev na štrajku, se po-navljajo izgredi. Majhne skupine stavkokozev prihajajo na polja. Stavkokoze delajo s puškami na hrbitih.

ZDRAVNIK, KI JE RAZPRAČVAL NARKOTIČNE STRUPE, PRIJET.

Chicago, Ill. — Ta teden je ob-last prišla zdravnika dr. Mi-chaela T. Naughtona. Svojo zdravniško stroko je opravil že trideset let v Chicagu. Zvezni a-gentje so se izjavili, da je ta zdravnik v zvezi z največjo tiho-tapsko bando v Chicagu, odkar je bila uveljavljena Harrisonova protinarkotična postava.

Preden je bil zdravnik aretiran, ga je veleporota obdolžila razpe-čavanja in predajanja narkotič-nih strupov.

LIGA NARODOV JE DOS-LEJ ŠE JAKO MALO DO-SEGLA, PRIZNAVA CECIL.

Angleški državnik hoče povedati Ameriki, kaj vse ve prvovrsten opazovalec o evropskih razmerah.

CECIL BO GOVORIL PO DE-ŽELI LIGI NARODOV VPRIJ.

New York, N. Y. — Lord Robert Cecil je prišel v Združene države, da priporoči ameriškem ljudstvu ligo narodov. In ob pri-liki, ko je bil prvič od svojega prihoda sem časnikarskim poro-čevalcem na razpolago, je priz-nal več važnih stvari glede na ligo narodov.

Med priznanji, ki jih je izrekel angleški državnik Robert Cecil na tistem razgovoru s časnikar-skimi poročevalci, je tudi to, da je ligo narodov doslej še presno-to malo dosegla s ozirom na go-tove mednarodne probleme. Ali v leti sapi si je pa tudi prizadeval opravičiti to ligino neuspešnost.

Dejal je, da se tista vprašanja manj važna kakor pa problemi, na katere je morala ligo narodov obračati svojo pozornost.

Zelo ga je dirnila izjava sena-torja Reeda, ki je bila priobčena v tukanjem časopisu. Senator Reed pravi, da je obisk angleške-ga državnika, ki ima namen izpre-obrniti ameriško ljudstvo v mne-nju o ligi narodov, katerega je dalo dnaka v predsedniških vo-litvah l. 1920., skrajna nesram-nost. To seveda ni bilo loru do-po-sebno všeč. Primavši, da je ligo narodov doslej še presneto malo storila za trajen mir, in da bodo vsi njegovi govori posvečeni ligi narodov, je dejal angleški držav-nik Cecil:

"Senatorjeva izjava bi bila do-pišeje remišna, če bi bil jas prišel semkaj praviti ameriškem ljudstvu, kaj ima storiti. Toda kaj takega se mi niti ne sanja."

"Jaz hočem narodu podati po-jasnja, kolikor je to v moji moči. Sodijo naj me potem tisti, ki me bodo slišali."

Ko ga je nekdo vprašal, kako bi bilo, če bi prišel kak ameriški državnik, kakor n. pr. Reed, na Angleško ter izkušal pregovoriti angleški narod k temu, da bi spre-jel ameriške nazore o tej ali oni mednarodni zadevi, je odgovoril, da bi bil Anglešem dobrodošel. Le na lepši način bi moral raz-ložiti svoje misli, kakor pa je to povedano v Reedovem poročilu.

Nato je stavil neki časnikar-ski poročevalec nanj naslednja vprašanja:

"Zakaj je Anglija napotila Gr-ke, da so se vrgli nad Turka v Mali Aziji, dočim je Francija za-lagala turško armado s municijo in vojaškimi izvedenci? Ali ni bi-lo to zato, ker je Mo Angliji za Sirijo? Zakaj ne vpoštevajo vele-sile lige v vprašanjih dardanel-ske ožine in olja v Mezopotamiji?"

Na vsa ta vprašanja je angle-ški državnik Cecil odgovoril se-veda v smislu angleških interesov ter zatrdil obenem, da je ligo na-rodov edino sredstvo za odpravo militarizma pri rokah.

"In če ne bo uničen militarizem, mora evropska civilizacija poginiti," je še pridal Cecil.

Nam se zdi, da bi bilo bolje zanj in za Ameriko, če bi bil ota-l angleški državnik lepo doma ter porabil svoje talente za svoj na-rod. Američani bodo brez njega lahko uredili svoje domače zade-ve ter uravnali svojo politiko v tej ali oni smeri po svojih last-nih nagibih.

Cecil zastopa vladujočo gospo-do na Angleškem. Prišel je sem-kaj v njihovem imenu in po nji-hovem varočilu. Pametni ljudje pa bodo kvečim poslušali, a rav-nali se pa po pravih nagibih no-vodobnih idej. Starokopitnežev in kapitalističnih evangelistov ima-mo že tu več kakor preveč.

VREME.

Chicago in okolica: V soboto veščidel jasno. Lahki vzhodni ve-trovi. Temperatura v zadnjih 24. urah: najvišja 39, najnižja 33. Bolneze izide ob 5:24, zaide ob 6:22.

LOKOMOTIVE ZA JUGOSLA-VLJO RASDEJANE V PORUHRJU.

Essen, 5. apr. — Nemški sabo-tisti so včeraj pogнали devet vla-kov s polno paro iz neokupirane Nemčije proti postaji Weesel na zasadenem ozemlju. Na mostu pred postajo so vlaki treščili sku-paj in sedemdeset vagonov se je skotalilo na kup. Postaja je blo-kirana. — Proga v bližini tovarne za lokomotive pri Dueseldorfu je bila rasdejana s dinamitom in uničenih je bilo tudi enajst loko-motiv, ki so bile zgrajene za Jugo-slavijo.

ODKRITELJ TUTOVE-GA GROBA JE UMRL.

Babjevarni Egipčani so nagnali krič: Kamen Alahova, ker je motil mrljca.

Kairo, Egipt, 5. apr. — Lord Carnarvon, ki je s pomočjo ame-riškega arheologa Carterja odkril grob staroegiptovskega faraona Tutankamena s pokopanim bo-gastvom vred, je včeraj umrl. Smrt je sledila zastrupljenju krvi vled pika neke strupene egipčov-ske žuželke iz pesneje ga je na-padla pljučnica.

Carnarvon je zaslovel po vsem svetu, ko je pred par meseci nare-l volilno s mumijo in zakladni fara-on Tutankamena, ki je ležal tam-kaj pod kupom ruševin več ko 3000 let. Carnarvon je bil iz stare angleške plemiške rodbine in ro-dil se je 1866. Leta je vesleje do arheologije in njegova ekspedici-ja v Egiptu, ki je iskala ostanki staroegiptovske kulture, ga je stala več ko \$100.000.

Njegova smrt je povzročila med pravnovernimi Egipčani govorice, da ga je Alah kaznoval, ker ni pustil pri miru trupla starega vladarja. Avstrijski duhovni so pri-šli izkoristiti slučaj, češ da so oni še prej "vedeli" da mora umreti vsakdo, ki moti Tutanka-mena v njegove mrtolce.

Fosterjeva porota ni zedinjena.

St. Joseph, Mich. — Porota, ki ima odločiti, dali je William Z. Foster kriv ali nekriv "kriminal-ne sindikalizma", se je zaprla v svojo sobo v sredo ob devetih zju-traj in se posvetovala dvanaest ur, ne da bi bila prišla do kakega za-ključka. Ob šestih zvečer je sod-nik poslal porotnike k večerji. Po večerji se je debata nadaljevala. Porotniki so ponovno zahtevali navodila od sodnika, ki so jih tudi dobili. Ob enajstih so šli porotniki spat. Glasovanje se je ponovilo v četrtek zjutraj.

Dejstvo, da je bilo posvetovanje porotnikov prvi dan brez resulta-ta, dokazuje, da se porota ne more zediniti. Govori se, da mrs. Mine-rva Olson, edina ženska na poroti, vodi boj za oprostitve Fosterja.

Njen glas je vedno slišati iz za-prte sobe, ko se prepira s porot-niki. Enkrat je bilo slišati, ko je rekla, da edini zločin, ki ga je na-redil Foster, je bilo njegovo vod-stvo mnogih štrajkov in zato ga hočejo industrialni mogoteli kazno-vati. Druga novica iz sodnega po-slojpa se glasi, da sedem porotni-kov je za krivdo, pet — med kate-rimi je tudi mrs. Olson — pa za oprostitve.

Sodnik je poslal poroto da edi-no vprašanje, ki ga ima rešiti, je, če je Foster kdaj z besedo, izgo-vorjeno ali zapisano, pokazal, da odobrava kriminalne metode za dosego komunističnih ciljev.

Prihodnji proces, ki prične 15. aprila, se vrši proti Charlesu E. Ruthenbergu, tajniku "Stranke delavcev".

V LOUISIANI DIVJAL SILEN VIHAR.

Alexandria, La. — V sredo po-noči je zadirjal strahovito besen vihar po Pineville in okolici. Prišel je prek Rdeče reke iz Ale-ksandrije, štirinajst oseb je ubi-lo to neurje, kolikor je doselej znanega. Petdeset hiš je ali po-polnoma porušeni, ali pa hudo poškodovanih.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina: Zedinjena država (Ivan Chicago) \$5.00 na leto, \$2.50 na pol leta in \$1.25 na tri mesece; Chicago \$6.50 na leto, \$3.25 na pol leta, \$1.65 na tri mesece, in na izdatnost \$5.00.

Nadvoj na vsa, kar ima stik s "Prosveto"

"PROSVETA"

2687-59 So. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society.

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$5 per year; Chicago \$6.50, and foreign countries \$8.00 per year.

"MEMBER OF THE FEDERATED PRESS"

Datum v objavi: n. pr. (March 31-23) poleg vsakega imena na nadvoji pomeni da vam je s tem dnevom postala naročnica. Posvetite jo pravilno, da se vam ne uveljavi list.

PRAV NIČ DRUGEGA NI KOT PESEK V OČI.

Mesarji v Chicagu se zdaj širokoustijo, da je kompanijska "unija" najbolj demokratična naprava. Za vsako ceno hočejo prepričati svoje delavce, da je prava demokracija le tam doma, kjer se razvije "unija" pod pokroviteljstvom delodajalca.

Res srečni so tisti, ki to verjamejo, kajti njih bo nebeško kraljestvo.

Ampak malo je takih, ki kaj takega verjamejo. Klavniški in mesarski delavci prav dobro vedo, da so njih interesi slabo zastopani, ako superintendenti in predelavalci volijo njih zastopnike. Še manj dobrega je pričakovati, ako se ti izbrani "delavski" zastopniki usedejo na eno stran mize, superintendenti in predelavalci pa na drugo stran mize, da se razgovore o delavskih zahtevah in njih potrebah. Kajti, če superintendenti in predelavalci izvrše napako in kaj pregledajo, lahko popravi delodajalec, kateremu so predloženi vsi zaključki. V resnici delodajalec ne popravlja, ampak to izvrše advokatje, ki jih ima najete, da pazijo na njegove interese.

Kdor govori, da je prava demokracija doma v kompanijskih "unijah", ta sploh ne ve, kaj beseda demokracija pomeni, ali so se pa njem prikazala prva znamenja, ki govorijo, da moral kmalu iskati pomoči pri psihiatru.

Interesi delavcev in podjetnikov so nasprotni. Podjetniki zahtevajo, da delavci vedno več producirajo in da je njih delež za delo, ki ga izvrše, vedno manjši. Delavci pa nasprotno zahtevajo, ako narašča njih produktivnost, se mora povečati tudi njih delež. To je resnica, katere ne odpravijo tudi najlepše pesmice o demokraciji, ki se je naselila v kompanijskih "unijah".

Take pesmice niso drugače kot pesek v oči delavstvu, da ne vidi trna v opevani stvari.

STARA BORZIJSKA MOLZNA IGRA SE JE ZOPET OBNESLA.

Borzijani se zopet smejejo v pest. Zopet so obrali one, ki so mislili, da obogate z igranjem na borzi kar čez noč.

Riggly Wiggly je delniška trgovska družba, ki lastuje okoli tri sto petdeset prodajaln, v katerih prodaja grocerije na drobno. Te prodajalne so razstresene v križem Združenih držav in Kanade. Naenkrat je šla cena za te delnice na borzi kviško. V nekaj dneh je poskočila cena za dva in petdeset stopinj. Na to je pa začela padati po pet in več stopinj, kadar so delnice menjale roke. Končno je cena obstala, na kar sta predsednika newyorške in čikaške borze suspendirala trgovanje s temi delnicami.

Te vrste igra je že precej stara in borzni špekulantje so jo ponovili že večkrat. Notranji borzijski krožek je prav dobro podučen, kaj se bo zgodilo. Znano mu je, koliko časa bo plezala vrednost delnic navzgor, kdaj doseže najvišjo stopinjo in kdaj prične padati.

Notranji krožek špekulantov ne izgubi ničesar pri takih igrah, nepoučeni špekulantje pa pridejo ob lepe vsote, ker jim ostanejo delnice, ko prične padati njih cena.

Pri vsaki taki potezi, ki jo izvrši notranji krožek borzijanov, je nekaj ljudi bolj bogatih na iskušnjah, ali te skušnje pridejo prepozno.

Na tisoče in tisoče ljudi je izgubilo svoj denar v borznih špekulacijah. Borza je pač največja igralnica za denar, kljub temu pa teh igralnic ne odpravijo. Borze so naprava današnjega gospodarskega sistema. Zategadelj tudi ostanejo, dokler se ohrani sedanji gospodarski sistem.

SREDNJEVEŠKE NAVADE NA UNIVERZI.

Casopisje poroča, da je predsednik univerze "Northwestern" odredil, da bodo prvoletniki izključeni z univerze, ako ne nosijo tradicionalne "zelene" čepice, kadar prihajajo ali odhajajo na univerzitetni "campus". Zelene čepice so oproščeni le ob petkovih in sobotnih večerih in v nedeljo. Drugoletniki bodo pazili na to, da prvoletniki nosijo to znamenje poniževanja.

"Zelena" čepica je poniževalna. Ona je znamenje, da je dijak prišel šele pohajati na univerzo. "Zelena" čepica zaznamuje prvoletnika, da se starejši letniki lahko norčujejo iz njega. "Zelena" čepica je sramotilna.

Take navade so bile v Evropi v zadnjem času v navadi le še v kasarni. Tam so brili norce iz prvoletnikov — rekrutov in jih poniževali na razne načine. Dijaki na univerzah na evropskem kontinentu bi se odločno uprli

takemu ponižanju, ker smatrajo univerzo za zavod, na katerem se človek za to izobražuje, da postane popolnejše bitje, in ne zahaja zaradi tega na vseučilišče, da se uči po starih šegah in navadah poniževati druge. Ako bi dekan evropskega vseučilišča izdal odredbo, po kateri morajo prihajati prvoletniki s takimi znamenji na univerzo, ki jih ponižujejo, tedaj bi se prvoletniki prav odločno uprli taki naredbi, starejši letniki bi pa prvoletnike podpirali pri njihovih zaključkih.

Ljudje, katerim je izročen poduk mladine, so zelo slabi pedagogi, ako se držijo starih poniževalnih metod. Svet se razvija naprej in ne nazaj v mračnjski srednji vek.

SLIKE IZ NASELBIN.

Springfield, Ill. — Došlo se je nisem oglašil, zato sem se nameril sedaj, pri čemur pa želim, da bi se kdo ne jezil nad mojim dopisom. Delavske razmere so pri nas bolj šodne. Nekaj premožgornih rudnikov obratuje vsaki dan, nekaj pa so jih zaprli in kakor silimo, jih bodo še več, tako da bodo prostori, kjer bo še kak obrat, do zadnjega kotička napolnjeni. Delavcem iz drugih držav bi valed tega svetoval, da ni treba hoditi sem iskati dela, ker tu je itak dovolj delavcev bresposelnih.

V društvenih osirih dobro napredujemo in skore vake seje pristopi kak novi član, k našemu podpornemu društvu. Tako je treba, da se organizirate v podporni organizaciji, rojaki, obenem pa tudi ne pozabite na socialistični klub, ki ga imamo v naselbinu.

Opisil sem, da je v tej naselbini dosti novih rojakov, ki so napredna mišljenja, in nje povijljam, če se nise pri klubu, da bi pristopili v naše vrste. Tako je treba, če si hočemo kdaj pomagati iz veri, v katere smo vključeni. Podpirati moramo politično organizacijo in se politično organizirati. Seveda je še mnogo dela, predno bo vse končano, ali čas se bliža, ko bo delavstvo zahtevalo svoje pravice. Saj vidimo, kako se delavstvo od dne do dne bolj zanima za različne stvari in vedno bolj sega po naprednih listih. Prebujanje se in liče boljše ga sistema. Če ga hočemo doseči, se moramo tudi organizirati v politični stranki. Zato rojaki, pristopajte h klubu v naselbinu.

Gleda razporek in družinskog življenja sploh pa bi jas želel, da bi kaj takega ne pisali v "Prosveti," ker ta list je za boljše izobrazbo kakor pa klepetanje o moških in ženskah. Kdor ne more živeti s svojim zakonskim parom, pa naj gre drugam s trebuham za kruhom.

"Prosveti" želim mnogo novih naročnikov. Pozdravi! — F. B.

Star City, W. Va. — O delu se sploh ne splašajo poročati. Mislim, da bresdelje, ki ga imamo, velja za velikonočne počitnice. Imeli bomo dovolj časa za peko smetljivega kruha.

V soboto popoldne dne 24. marea je izbruhnil požar pri "Super Mitchell Coal Co." Razširil se je s tako nagljo, da ga ni bilo mogoče omejiti drugače, da so s dinamitom razstrelili hiše in tako požar ukinili. Zgorelo je osem hiš, prodajalna in samostan. Ubogi delavci so izgubili pohištvo in vse, kar se lastovali. Prodajalna je bila ravno dograjena in so lastniku prodajalne složili prijatelji, da jo je lahko zgradil. Tako je sedaj uničil vse požar, da ni drugega kot kup pepela. Ogenj se je prvo pokazal v sredi samostana, kateri je bil tudi naenkrat uničen in še mišljiti ni bilo, da bi bil kdo kaj rešil. — Joseph Zelinski.

Clairton, Pa. — Dasiravno ni naša naselbina splošno znana, vendar je precej poznana med Slovenci zapadne Pennsylvanije. Kakih pet ali šest let "nazaj" je marsikateri Slovenec izgubil težko prislužen denar pri tu kupljenem stavbišču, kajti zapeljivi agentje so speljali marsikoga s svojimi sladkimi besedami. Tako so izvabili akoraj vsakega, ki so ga dosegli, da si je ogledal stavbišče in tudi kupil. Kdor je kupil loto in plačal, ta seveda ni izgubil vsote, izgubili so oni, ki so kupili, plačali nekaj in se za drugo pogodili za odplačevanje na obroke, a so se iz tega ali onega vzroka prestrašili, da niso izpolnili pogodbe in tako izgubili, kar so plačali pri nakupu. Kdor pa je plačal loto, jo ima, a marsikateremu Slovencu je za to žal. Agentje so se izvabili sem rojake iz majnarskih naselbin, a tu ni nikakih rudišč, temveč samo industrija železarskega trasta, pod katerim se pa splošno znane delovne raz-

mere. Plača je mala, delovne ure dolge, bogov skoraj več kot delavcev in še mnogo drugih nepriklj, katerim pa rudarji niso vajeni. Radi takih razmer želi akoraj vsak Slovenec tu prodati loto; to so oni, kateri se še niso nastanili tu v Clairtonu.

Kolikor nas je tu nastanjenih, smo nekako zadovoljni, ker le mislimo, da nas današnji družinski red izkorišča in tlačil v splošnem in povsed. Delavce naj se obrne kamor hoče, povsed ga mogote izkoristaj.

Naše društvo št. 428 SNFJ. priredi prvo veselico ta vrste, odkar je ustanovljeno, to je bil l. 1921. Zbavala se bo vršila dne 9. aprila to je dne, ko bo razni 19 letnic, odkar je ustanovljena naša Slovenska narodna podpora društva. Upam, da predavilimo ta dan v kolikor mogoče velikim številu. Program zabave je precej obširen, torej udeležiti se vsi rojaki. — M. Čebalek.

Naše družinske razmere.

Breezy Hill, Kans. — Rojakinja "Isopod grada" je v svojem dopisu povedala, da v veliki meri ni sreče v družinah, kjer družina štejejo preveč otrok. Istega mnenja sem jaz. A po drugi strani prav rad nastane prepir v družini tudi v slučaju, kjer ni otrok. V takem slučaju se zakonska prepriata in svrčata drug na drugega. Nekateri pravijo, da je pogovarjanje o takih razmerah nemoralno. Ali je pri njih sploh kak reč, da ni moralna? Ali je tisto moralno, če otroci kolnejo starše, ker so preštevilni in se jim slabo godi?

Mogote se seveda dobro zdi, če so delavske družine številne, čeprav sami sebi nočejo tega okusiti. Oni radi vidijo, da je veliko otrok, da imajo tako več garačev na razpolago.

Ko se dva mlada poročita, navadno ne premislijo dobro, kaj vse ju čaka v zakonu. To je v veliki meri krivo poznejših razdorov. Zanju se tedaj šele prične pravo življenje, katero prinese več skrbi, dela in sitnosti. Če nista na to pripravljena ali pa jaka za premaganje zakonskih težav, je razdor kaj kmalu tu. Žena ima v zakonu dovolj dela z otroci in hišnim poslom, tako, če je poleg tega mož še surovež, ji res ni ostanka.

Dosti je takih, ki se razporočijo prav valed tega, ker nimajo v zakonu otrok. Ljudje so pač različni in nekateri prav čudni. Jaz sem pet let poročen in imam dva, pa je že s tema dovolj zmešnjave. Kakšna zmešnjava mora biti šele tam, kjer jih je več!

Dobro je torej, da bi dobivali nasvete, kako si izboljšamo družinske razmere, katerih pa ne dohimo iz pristranskih dopisov, kot pišejo nekateri dopisovalke, ki samo napadajo moške. Če mislijo, kaj pisati v "Prosveto", bi jih prosil, da prenehajo s napadi. Naš list je še za kaj drugega ne samo za napadanje. Napišite najraje kaj poučnega pa bo mir. — Frank Sikola.

Od nekd. — Moj mož in jaz, oba pazno čitava dopise o družinskih razmerah, ki prihajajo zadnje čase. V št. 69 sem brala nek tak dopis, pa se mi ni prav nič dopadel.

V tem dopisu je ženska postavljala preizkus in kakor bi bila nišla napram moškemu. Dopisnik bi moral upoštevati, da ženske v mnogih osirih celo prekosijo moške po svoji duhovitosti, kar lahko vidi vsak dan po vseh, ki jih čujemo.

Dopisnik sodi o razporočenem paru kot o kakem starem obrabljenem avtomobilu. Kako pa izgleda zakonski par, ki sicer živi skupaj, a v večnem prepiru in črtenju drug drugega. Ali ni za taka dva zakonska boljše, da se ločita kakor da bi se pripravila? O ženskah pravi, da še nismo razvite kot moški, v resnici pa je dosti žen, ki po razumnosti prekašajo moške.

V prejšnjih časih so bile ženske

bolj pridne, kot so danes, tako hoče povedati dopisnik. Pa tudi splošno, da so bila v prejšnjih časih bolj, ker so imele vedno dovolj moških na stanovanju in hrani, nekateri so hodile celo čakati na postaje, samo da so jih imele več. Tudi sama sem okusila to in imela na stanovanju dovolj fantov, čeprav jih nisem hodila čakati na postajo. Toda po izkušnjah sem prišla do predsodkov, da je žena nemarna, če jih ima na hrani valed tega, da bi se na ta način prikupil možu. Jaz si s tem nisem pridobila moške ljubezni pač pa bolezen zaradi pretežkega dela.

Če se moški ošeni valed tega, da bo žena imela druge na stanovanju in tako pridobivala denar, je boljše, da bi bil ostal "večni pedlar". Na ta način vzame žensko marsikdo prav valed tega, da jo bo lahko izkoristal.

Nekateri rojaki trdijo, da take reči, kot se zdaj opisujejo, niso za javnost. Če bi bilo izdajano v javnost tako čtivo pred 15 leti, pa bi imeli danes manje razporok, kot jih imamo. — Očiteljica.

Dohodninski davek države New York.

New York. — (Jugoslovanski oddelek F. L. L. S.) — Prebivalci države New York se motijo, ako mislijo, da so za leto opravili vse svoje davčne dolžnosti, ko so do dne 15. marea plačali svoj dohodninski davek. Ta-le je bil za federalno vlado, ali tudi država New York nalaga svoj poseben "income tax". Državni dohodninski davek za leto 1922 zapade v popolno plačilo dne 15. aprila.

Vsi oni, ki so nastanjeni v državi New York, morajo plačati ta državni dohodninski davek, in tudi osebe, ki ne stanujejo v tej državi, morajo plačati ta davek, ako popolnoma ali deloma dobivajo svoj dohodek iz virov, nahajajočih se motraj newyorške države. Na primer, one osebe, ki sicer stanujejo v državi New Jersey, ali delajo in zaslužijo v državi New York, morajo tudi plačati državni dohodninski davek. Vse osebe, ki so samekakega stanu oziroma nimajo svoje družine pri sebi, morajo prijaviti svoj dohodek (file an income tax return) ako so tekom lanskega leta zaslužile \$1000 ali več; poročene osebe, živeče skupaj s ženo oziroma možem, pa morajo prijaviti svoj dohodek, ako so zaslužile vsaj \$2000. Prijavo treba vložiti najkasneje dne 15. aprila.

Kdor stanuje v državi New York mora prijaviti dohodek iz vseh virov; kdor pa stanuje v drugi državi, mora prijaviti le one dohodeke, ki jih je prejel iz virov znotraj newyorške države. Sami in poročeni moške, ki ne živijo skupaj s svojo ženo, imajo pravico odbiti \$1000; mož pa, ki živi skupaj s svojo ženo, oziroma poglavar družine ima pravico do odbitka od \$2000 (ne \$2500 kakor pri federalni dohodarini). Nadalje ima davkoplačevalec pravico odbiti \$200 (ne \$400 kakor pri federalni dohodarini) za one osebe, ki so večinoma odvisne od njegove gnotne pomoči, ako te odvisne osebe nimajo še 18 let ali ako so onesposobljene. Prišeljenec, katerega žena in otroci živijo v inozemstvu, ima pravico le do osebnega odbitka \$1000; nadalje pa sme odbiti po \$200 za vsakega mladoletnega otroka ali druge odvisne osebe (na pr. onemoglo mater, mladoletnega brata itd.) ako v resnici te osebe vzdržuje.

Odstevši zgoraj navedene odbitke, ostane vsota, od katere treba plačati gotov odstotek kot državni dohodninski davek. Davek znaša en odstotek (1%) za vse one, katerih čisti dohodek je znašal manj kot \$10,000; do \$20,000 znaša 2% in za večje dohodke 5%.

Državna dohodarina se razlikuje od federalne ne le glede davčnega odstotka, marveč tudi v drugih pogledih. Federalni dohodarinski zakon določa med drugim, da s ozirom na pravico do osebnih odbitkov naj velja vedno davkoplačevalecove stanje zadnjega dne minelega leta; na pr. kdor je postal vdovec o boščen, ima pravico le do istega odbitka, kakor samec. Pri državni dohodarini pa ima davkoplačevalec pravico do najvišjega odbitka, da katerega bi bil vpravičen v katerikoli dobi tekem vsega davčnega leta. Druga razlika obotavlja v tem, da državni dohodarinski zakon ne dovoljuje, da se odbije od dohodka plačani federalni davek, dotim federalni zakon dovoljuje odbitek vseh drugih davkov, ki jih je dotičnik plačal.

Meteoriti.

Chicago je presedlal s republikanskega slona na demokratskega osla. Presedlanje ni delalo na benih teles ljudem, ki nikoli nismo mislili s svojimi glavami; kakor da bi obrnili ankajo in se oblekli. Zunanja plit je zdaj notranja. Tako je bilo pred oamimi leti in tako bo zopet čez štiri leta. Ampak vedno ne bo tako.

Vlada Abisinije je poslala protest v Moskvo. Takole protestira visoka abisinjska vlada: Ni prav, da ste ustrelili vikarja. Civilizirani ljudje ne ustreljajo. Civilizirani ljudje sešajajo na grmadi. Ko je Moskva prejela protest in slika vse druge proteste, se je pogreznila in Lenin je dovesti stodesetih umri.

Zadnje soboto so nesramno pekale puške v Evropi. Francoski so ustrelili enajst delavcev v Essemu brez procesa. Ruski boljševiki so ustrelili katoliškega vikarja po protestu.

Na Moskvo so kar deževali protesti, proti enajstkratnemu umoru v Essemu pa ni bilo prodolga protesta.

Državni pravdnik v St. Josephu, Mich., ki je obhodil Fostera na dno pekla, je rekel, da zakon ne prepoveduje priporočati najradikalnejših sprememb v industrijskih, političnih in socialnih institucijah, prepoveduje pa kriminalne metode v dosegu izprave.

Vprašanje je, kdo hoče izprave. Ako jih hočejo delavci, tedaj je aliterna njihova metoda prejaljšej kriminalna.

Pred kratkim sta bila Morgan in Schwab v Evropi, zdaj je Gerry. Odkar je Wilson pustil torbe in košuh v Parizu, hodijo vladarji Amerike sami v Evropo akoraj mednarodne pogodbe. Pa si bodo odalej doma za pečo!

Nemci se pritožujejo, da je svet grozno hladen napram humanitarnosti, ki jih uganjajo francoski militaristi v Poruhruju. "Kje je humaniteta?" se vprašujejo Nemci.

Hm, kje! Na političnih v Floridi!

Neki arheolog — Bog mu odpusti grehe, saj ni vreden, da bi se čitalo njegovo ime — trdi, da je bil paradisi tam, kjer je zdaj puščava Sahara.

Tako se arheologi norčujejo iz Amerike!

Denarna močnja je zmigala.

"Newrečna Rusija!" vzdihuje naš pater.

Ako bi v Rusiji vladali patri, bi bila kajpada silno srečna! Salomenska Rusija pa neče te "sreče". Noče, pa je!

K. T. B.

Nadalje, federalno dohodarino je dovoljeno plačati v štirih obrokih; državno dohodarino pa treba plačati vse takoj.

Kdor ne prijavi svojega dohodka ali vloži neresnično prijavo oziroma kdor ne plača davka ob zapadlosti, zapade kazni. Prijavo treba vložiti in davek plačati v kaki okrajni podružnici državnega dohodarinskega urada. Kdor pa razji pošlje prijavo in davek po pošti, naj adresira pismo na "State Tax Department, Income Tax Bureau, Albany, N. Y."; priloženi čeki, bančni drafti ali money orders naj bodo plačljivi na "State Tax Commission." Ni treba, da je ček potrjen od banke. Ni dobro poslati po pošti gotovega denarja; znamenje se ne sprejemajo v plačilo davka. Kdor plača osebno v davčnem uradu, dobi pobotnico.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Mullan, Idaho. — Beseda "incorporate" pomeni v slovenščini: vtelesiti, združiti ali inkorporirati. Inkorporacija pomeni s drugimi besedami državno priznanje kakoga društva ali družbe za legalno. — Pozdravi!

Bemis, W. Va. — Ne vemo, kakšen davek mislite. Osební dohodninski davek, ki gre v svežno davčno blagajno, je lahko plačati davčnemu kolektorju kateragakoli okraja v Uniji. — Pozdravi!

Breezy Hill, Kans. — Dajanje nasvetov o porodni kontroli je po zakonu prepovedano. — Pozdravi!

Narodite "Prosveto" v vašem sosednjem ali prijateljskem v stari domovini.

Herrin.

(Presto po brošuri U. M. W. of A. za Illinois.)

(Konec.)

Ali se bili umorjeni in oni, ki so bili z njim v zvezi kot stražniki za ohranilo miru z legalnega stališča? Ko so prišli sem, so našli to obično mirno in v redu. Može in žene se hodili po svojih poslih. Mir je vladal po vsem okraju. V tem okraju živi 12,500 rudarjev s svojimi družinami. Na vzhodu mejijo z okrajem Saline, kjer živi 6,000 rudarjev, na severu z okrajem Franklin, kjer živi 16,000 rudarjev. Na jugu pa je okraj Perry, kjer živi 6,000 rudarjev. Tako je torej živel v tej pokrajini 40,000 rudarjev in njih družin v miru, a vsi so bili ogroženi radi strahovitih razmer, ki bi lahko prišle, če bi morali zopet delati kot neunišljivi rudarji. Milijunsko ljudstvo se in tako so živeli mirno čaka, kdaj bodo podjetniki pripravili podpisati pogodbo za delo in bodo zopet pričela obratovati kolearske premogovne industrije. In v to pokrajino so prišli ljudje, skebi z vsemi svojimi grdinami nameni, in ta okraj so prišli strelci do zob oboroženi s puškami, pištolami in strojnimi. Paradirali so po cestah in ulicah, ustavljali potnike in jim velevali, da se morajo podvreči preiskavi. Kršili so mir, prišli so kot kaka divjaška horda, da invadira, tificizira in uničuje. Hoteli so uničiti delo naprednih rudarjev skozi četrt stoletja, da onemogočijo rudarjem stavko in jih pahnejo v stare neunišljive razmere. Skušali so s tem izgnati mlađe dečka iz šole, s svežega sraka in solca v zatohli rov, kjer naj trpi in se muči kot suženj, ki je popolnoma odvisen od svojega podjetnika.

V resnici so hoteli, četudi s največjim zločinom, pobiti unionizem in uvesti tragično strukturo odprte delavnice. Okraju so hoteli odvzeti prosperitet in ga vrediti v okrajno pomanjkanje. Vedeli so, ko so počeli s tem svojim nastopanjem, da bo posledica samo zmešnjava, saj vedo, da ameriški močje in lene ne pristanejo prostovoljno na vsiljevanje, ki bi bilo zanje nesrečno. Svarili so jih

pred tem, ne enkrat, temveč večkrat in svarili jih ni kak posameznik ali samo rudarji, temveč svarili so jih uradniki, državljani, ki zastopajo ljudstvo, in ljudje, ki jim je pri srečo dober razvoj industrije ter dobrobit med prebivalstvom. Na vsa ta svarila se niso zmenili, temveč nosili dalje veliko odgovornost za nezakonita dejanja. Zda pa pravi sodišče, da so vršili, za kar so imeli pravico, namreč, da kopljejo premog. Kaj zakon pravi k temu? Zakon je tako dobro urejen, da ne more priti do kontroverze. Naša najuglednejša sodišča so potrdila, da celo zakonito dejanje, če je storjeno na način ali ob času, ko lahko povzroči preprič ali težave ali krši javni mir, postane nezakonito. Torej lahko zaključimo, da je tudi odvrotev rudišča ob času, ko lahko povzroči dejanja kot so se izvršila, nezakonito dejanje. Eno naših najboljših sodišč je izjavilo: "Samo na sebi zakonito dejanje pogosto lahko postane nezakonito, če njega vršitev lahko ustvari med javnostjo nemir in vodi v nezakonita dejanja."

Ono sodišče je citiralo ta izrek ob neki priliki, ko je bila nosena nekje rdeča zastava po cesti. Nositel rdeče zastave bi drugače ne bilo kaznjivo dejanje, a ker se je to vršilo ob priliki, ko je čin vplamtel duhove prebivalstva in je tako nastala kršitev javnega mira, je bilo dejanje kaznjivo.

Ali so bili gardisti "varuhi mira," ko so se pripravljali in vršili nezakonita dejanja? Ubili so tri nedolžne, neoborožene državljane tega okraja. Hladnokrvno so enega ustrelili, ko je pri sosednji farmarski hiši vprašal za kosa vode. Ali niso skebi in strelci bili medtem v pripravljanju za nezakonit čin, ko so kršili javni mir med prebivalstvom in so izvršili hladnokrvni umor?

Strelci so umorili brez varstva tri moške in prav s tisto brezskrbnostjo bi jih umorili tri sto. Neki pisec zakonov pa je izrazil te besede, ki tudi stoji v zakoniku: "Po običnem pravu se zasebnik lahko prizadeva preprečiti motenje javnega mira s tem, da prepreči delo osebam, ki so namenjene vršiti slaba dejanja, in tudi lahko prepreči drugim osebam, da se ne pridru-

žijo prvim s slabimi nameni. Zasebniki se tudi lahko oborožijo, z namenom, da preprečijo nameravano vstajo, in orožje tudi rabijo, če je to potrebno." Isti avtor pravi: "Usmrčenje nevarnega izrednika je lahko izvršeno od privatne osebe, ki se ne more pred njim braniti drugače, in ravnotako je vsak zasebnik po mojem mnenju upravičen, da se oboroži, če se gre za ohranilo miru."

Ali so bili torej ti skebi za ohranilo miru? Ali niso oni le sovražniki mira, ki so iskali priliko, da mir razdeležijo? Ali je hladnokrvni morilec sploh zmožen, da varuje mir, ali ni zapadel pravici do življenja?

Ali so bili usmrčeni nasilneži in ali so oni prinesli sem zmešnjava? Zagovornišvo je povedalo, kako so strelci prišli v mirno pokrajino in vršili nezakonita dejanja. Povedali so nekaj dejstev o zločinih, ki so jih izvršili, in tako tudi, kako so streljali na mirne ljudi in jih ubili, prej kot je kdo njim storil kaj žalega ali sprožil nanje strel. Občina je dolgo trpela, in kdo je povzročil zmešnjava. V prvi vrsti ljudje, ki so izvršili prve nezakonite čine, ki so invadirali okraj, ki so vršili zločin za zločinom in končno so vzeli življenje mirnim prebivalcem okraja. Nasilneži so, ki so ustvarili položaj, kateri je prisilil državljane do tega, da so se oboroževali; ker je tudi njih državljanska dolžnost, da nasilnost preprečijo in invadirance izrebujejo iz svojega kraja. Storili so dolžnost, kakoršno bi bil storil vsak državljani, ki ljubi svobodo, vsak zakone spoštujejo prebivalec, ki hoče osvoboditi svoj okraj od kršiteljev mira. Postavili so se na dolžnostno stališče, da obvarujejo svoje domove, družine in prijatelje in zakon svoje države. Pravi morilec niso drugi kot skebi in strelci, ki so vse povzročili in prvi umorili tri mlade, mirne ter svobodno ljubeče delavce.

Država je povedala porotnikom, da je kakih dva tisoč ljudi broječa množica ubila nnijske močje, dva tisoč državljanov se je torej postavilo, da obvaruje mir v okraju in državi. Iz teh dva tisoč ljudi pa je bilo izbranih pet moč, kateri naj postanejo vsled tega žrtve. In teh pet moč nima prav ničesar opraviti z onimi umori. Priča za pričo dokazuje, da ti ljudje ne samo da

niso bili navzoči pri poboju, temveč da so bili takrat na mestih, kjer jim je bilo fizično nemogoče kaj takega storiti.

Zakaj so torej ti močje obtožili? Zato, ker so sodno pravne oblasti naše velike države nehale s svojo funkcijo. Njih mesto je prevzela privatna organizacija velemočnih mogotcev Illinoiske trgovske zbornice.

Najodličnejši člani v tej visoki organizaciji so močje, ki so ravnatelj nekaterih največjih podjetij v državi. Njih glas je glas velikega "businessa". Oni so zagovorniki sistema, ki na videz naravnost blagruje zakon in red, v resnici pa jim je ljuba taktika strelcev, kateri pri njih tudi doba prvo zalombo. Zbornica je zelo mogočna ustanova in ne napravi nobene zmotve v svojih namerah. V javnosti zna naslikati delavsko gibanje vse drugačno kot je v resnici in vest o delavskih "masakrih" je raznesla po vsem svetu. V bistvu je cilj teh moč, da v prvi vrsti razbijajo sleherni delavsko organizacijo in izbeženo unionizem za vedno, da izženejo iz industrijskih pokrajin kakor iz vse dežele prosperiteto med prebivalstvom, uveljavijo delavsko plačo na ono stopnjo, da bo delavstvo prisiljeno stradati, da otrokom odvzamejo šolo in jih potamejo nazaj v rove in delavnice, kar bi pomnožilo njihov profit. Zbornica je organizacija, ki tlačijo ljudstvo in v slučaju Herrina sodne nastopa proti rudarjem.

Illinoiska trgovska zbornica hoče uvesti odprto delavnico, odvzeti delavstvu pravico do organizacije in ovekovečiti institucijo strelcev. Njih glas, ki so ga zagnali o priliki dogodkov v Herrinu, ni glas po pravici, temveč glas, ki zahteva nove žrtve. Porotniki sami stojte med temi obtoženci in med glasom po maskevanju. Zakon naj bo vaš vodnik in opirajte se pri razsojanju na dejstva. Nič več nečemo."

Ošpice.

Dr. George M. Goler.

New York. (Jugoslovanski oddelek F. L. I. S.) — Ošpice, zvane tudi osepnice ali dobree, so najnavadnejša pegava bolezen pri otrocih. Po angleško jim pravimo "measles", katere beseda, ravnotako kot nemški "Masern", prihaja iz sanskrita, starodavnega indijskega jezika, in pomenja: majhna pega. Ta bolezen je bila znana že v pradavnih časih, ali šele 1,400 leti jo je arabski zdravnik Rhazaz porazložil od koz (smallpox), kateri dve boleznici so poprej smatrali za eno. Pred 250 leti pa je neki angleški zdravnik dognal razliko med ošpicami in škrlatno (scarlet fever), katere je veljala za isto bolezen. Ošpice so znane po vsem svetu, pri civiliziranih narodih in pri divjakih, v mrzlih in gorkih pokrajinah. Ta bolezen kroži okoli sveta v epidemijah, ki so navadno jače vsako drugo leto.

Ošpice so vselej priučujoča bolezen; izbruhne v hujšo epidemijo po zim in v prvi spomladi in po jema poleti. Provroščena je po klicah ali bakterijah; bolezenski strup je najti v krvi in v sluzi iz nosa in grla. Dosedaj se ni še posrečilo izolirati bakterijo, ki proizvaja ošpice; ošpice pa, katerim se je vdrgnilo v nosnice nekoliko sluzi iz nosa ali grla osebe, bolne za ošpicami, so se nalezle te same boleznici.

Ošpice so jako nalezljive. Otrk vedno oboli vsled tega, ker je prišel v dotiko s drugim otrokom, ki ima to bolezen. Le redkoma so bolezen prenašali potom robecev, jedilnih orodij itd. Ošpice so navadno nalezljive, še predno se bolezen ispahe na koži; potem ko se je bolezen prikazala, je nalezljiva le za nekoliko, približno za pet dni. Kakor vse druge ospajoče se bo-

lezni, se ista prikazuje poprej na sluznicah grla, pljuč, goltanca itd., predno se izpusti na kožo. Kakor pri drugih izpuščenih, ta bolezen nikdar "ne udari noter", kakor že pravi stara vraga.

Predno se izpuščaji prikazujejo na licu, jih je lahko opaziti znotraj lice, za grlom in da dišenu (mesu okoli zob) kot male rdeče pike. Ker se bolezen pojavi znotraj, predno izbruhne ven, se ista prenaša vsled kašljanja ali kihanja v lice drugega otroka; gnoj iz ušči tudi vsebuje bolezenski strup.

Ko se pri otroku pojavi mrlica, hiter utrip, kratak, suh kašelj, in se izpuščaji prikazujejo najpoprej notri v ustih in potem zunaj za ušesih in se isti potem razširijo po vsej koži v obliki škrlatastih peg, je to znamenje, da ima otrok ošpice.

Ošpice škodijo telesu mnogo; koliko škodijo, nam ni znano. Ravno kakor škrlatica, so ošpice ena izmed onih boleznici, ki le redkoma ubijejo bolnika naravnost, ki pa kasneje ubijajo vsled komplikacij, ki jih utegnejo povzročiti. Ošpice, kakor druge otroške boleznici, ovirajo rast telesa, pripevajo k razpadu zob utegnejo poškodovati ušesa, povzročujoč kat v ušesih in prelom bobniča. Domneva se, da so ošpice vzrok desetine gluhohe v poznejših letih.

Ali ošpice storijo še več? Ker so v mnogem pogledu bolezen zgornjih dihal, se dostikrat razširijo na pljuča in povzročujejo bronhitis in pljučnico. Te boleznici in druge komplikacije tvorijo dobro podlago za tuberkulozo v kasnejših letih.

Nimamo cepljenja proti ošpicam niti posebnega leka za to bolezen. Dobro je zato paziti, da se otrok ne nalez, dokler ni ven iz prve dobe razvoja, dokler niso zobje dobro pognali. Dasi prav mladi dojenčki dostikrat imajo ošpice v blagi obliki in otroci čez dve leti jih dobijo v hujši obliki, je treba varovati otroke pred to boleznijo kolikor dolgo mogoče in s tem preprečiti, da ne postanejo v kasnejših letih žrtve tuberkuloze.

NAZNAVILLO IN ZAHVALA.

Z žalostnim srcem naznavjamo vsem, sorodnikom, znancem in prijateljem tužno vest, da nam je nemila smrt vzela iz naše srede našo drago hčerko

MARY-MADELINE PROSENCE

v starosti 3 leta in 4 mesece. Umrila je po kratki in mučni bolezni na vnetju črevesja, dne 23. marca 1923. Pogreb se je vršil dne 25. marca ob drugi uri pop. na Gillespie pokopališče v Gillespie, Ill. Najlepše se zahvaljujemo stari materi in očetu pokojnice Louisu in Heleni Golob za podarjeni krasni šopek cvetlice v zadnji po zdrav. Lepa hvala stricu in teti pokojne, Mary in Franku Božić iz Hillsboro, Ill., za krasni venec kakor tudi za postrežbo in tolažbo. Lepa hvala Peter Menšaku in njegovi družini za krasni venec, družini Campbell za lepi šopek cvetlice. Lepa hvala Ignacu in Annie Resoršek iz Staunton, Ill., za trud in tolažbo. Lepa hvala vsem, ki so jo obiskali ob mrtvaškem odru, ter se vdeležili pogreba in tešili arca starišem. Naša najlepša hvala dekletom, ki so nosile krato in vence, kakor tudi za darovane krasne šopke cvetlice. Tebi nam nepozabljena hčerka naša Mary-Madeline pa želimo, počivaj mirno in lahka naj ti bo de ameriška gruda. Do našega groba nam ostane v spominu. Za teboj žalujoci: Anthon in Caroline Prosenca, stariši, Hannah-Mary, sestra, Gillespie, Ill.

COLUMBIA GRAMOFONE

od \$30.00 — \$250.00.

VELIKA ZALOGA PLOŠČ V VSEM JEZIKIH. Imam nove zaloge nemških importiranih "Hisemore" rekordov. Brezplačno cenika dobite pri: VICTOR NAVINŠEK, 331 Grove St., Cincinnati, Pa.

IMAM NA ZALOGI PRAVE LUBASOVE HARMONIKE

Imam tudi prave STAROKRAJSKE KOSE. Imam na roko le svetovno znane tovarne SEWENWEEK-KRENNOF s številnimi, v dolžini od 16 do 32 inč, po vseh vrstah. Posrediva kose po \$1.50, šest hčuraj ali več po \$1.50. Klepavice, druge vrste po \$1.50, vrsti se klepavici po 75c. BERGAMO brusilni kamni, najboljši vrste po 40c. Pri teh cenah je polnosta za vtičnice; s starištem vred je polnosta tudi dno vrst. Radi vas vprašajte, kaj se jih že naveličali ste.

ALOIS SKULJ, 323 Epsilon Place, Brooklyn, N. Y.

Na krvavih poljanah.

IVAN MATIČIC.

(Dalje.)

Mimogrede sem se splazil s pismom v bataljonsko komando, jazbino, poldrugi meter visoko, poldrugi meter široko, izdobljeno v zemljo in skalo. V njej sta se tičala dva bataljonska poveljnika, dva adjutanta, polkovnik brigadir in njegov adjutant. Tičali so se na kupu vsi zbegani, polblazni, z vdrtimi in širokimi očmi, brez vsake zveze z zaledjem ali s rezervo, ki je sploh bilo ni. Šepetajoče so sikali vame in me obisali s ramovratnimi vprašanji, resnimi, neumestnimi in nerazumljivimi.

"Kaj imate v čutari?"

"Rum."

"Vina niste dobili?"

"Smo vsega popili."

"Nam pa niso prinesli danes nič konjaka! Rekli so, da so ga razbili," jesnikl adjutant Kolmayer.

Dal sem mu ruma, a ker je hotel nagniti preveč, sem mu odtegnil.

"Ne, ne, ne morem vsega, ker noč bo še dolga in vroča."

To noč smo spali več nego prej.

Druge čete so si privlekle menalo prav v linijo, a je niso mogli vso noč razdeliti spride neumnega streljanja. In tako so jedli nekateri suh kruh, drugi golač, tretji pili rum, četrti se ponujali s sirom, večina pa ni dobila ničesar.

Četrti dan je bil prejšnjim podoben. Streljanja in treskanja čez glavo, naokrog ni več. Ravnjenci so ječali, prosili vode. Legalo je še vsem na močgane, tako da so mnogi že popolnoma poblašeli. Neki mlad Bošnjak daleč na levem krilu je vstal in pričel igrati na orglice. Nanj se je vsula toča avinčev, pa ga ni nobena zadela. Njegovi sosede so ga potegnili nazaj v luknjo. Rekel je, da ga boli glava in da se je hotel malo razvedriti. Adjutant od 97ih so zavreli močgani, ko je videl svoje tovariše mrtve in razsekane. Potegnil je meč, skočil na okop in pričel strašno tuliti in žugati Lahom.

"Proklete svinje ničvredne! Pojdite naprej, strahopetci nesramni! Naprej, če si upate! Pobijte vas vse, razsekam vas na kose in vašega kralja! Pomorim vas vašo ničvredno armado! Ustavite ogenj, nehajte, če ste še ljudje!"

Za trenutek je vse utihnilo, vse je strmelo v nenavadni prizor. Izza skalo so se dvigali presenečeni obrazi, iz luknji so strmele svetle oči.

"Nehajte, če ste še ljudje! Prizanesite nam siromakom, v trpljenje pahnjem, smrti izročim, vaši milosti podvrženim... Kaj smo vam prizadejali? Še sim smo se pregrušili? Usmilite se bednih nesrečnikov, in milosti boste deležni pri Bogu in pri ljudih..."

Tako je šel proseč in pridružen šepet po razsekan, krvavi poljani...

Otožno je jeknil krik mladičev čez razruvano groblje: "Dajte nam miru in pokoja! V življenju ga nismo uživali, izkpravali smo v nečloveškem trpljenju, osemletni, zapušteni. Vsa mrtvim pustite, da istrohnimo v neblagoslovljeni zemlji, da se izpremo v prah in pepel in da vstanemo nekod poveljani in slavniki..."

Blaznemu pribojniku so izstopale izbuljene oči še bolj, razgalil si je prsi in omahoval. Priskočili so njegovi ljudje, potegnili ga nazaj v kletje in ga trdo zvezali. Teško je hropel, a iz ust so se mu gnetle bele pene. Ponoči so ga odnesli — a kdo ve, če se mu je um še kdaj razjasnil.

Nova sovražna salva je presekala tišino. Iznova je škropila svinčena toča in smrtna pesem zamolklo pela dalje.

Zvečer smo zopet vsi ušli za groblje Sv. Martina, se tam pokopčevali in se vračali čez dve ali tri ure zopet poživljeni nazaj med mrtlice, ki so jih v mrzlični naglici zakopavali na mestu, a sč jih iznova in iznova zopet razkopavale granate in mine.

Ta noč je bila najbolj grda. Vstalo je neurje, lilo je iz utrjenega oblaka vso noč, bliskalo se, treskalo, grmel. Luknje so bile prenapolnjene umazane, krvave vode, ki si je nismo mogli sproti plati izpod blatnih in premočenih teles.

Proti jutru je prišlo odrešenje. Kdo ve, odkod so prignali bataljon Madžarov 12. polpoka, ki so nas zamenili. Nekdo je prižgal vžgalico, a trije smo planili nanj kot tigri in ga hoteli raztrgati, razkačeni, togotni. Izročili smo jim svoja mehka ležišča in hiteli iz pekla ob blisku, gromu in nalivu.

Zbrali smo se v razsutih Poljanah. Iz neke podrtije je priložastil general divizionar, golorok, gologlav, ves iz sebe, pol blazen.

"Marš stran! Kdo ste? Hudil vas je prinesel ravno semkaj! Obisaj vas žaromet, lada vas — in izgubljeni smo!"

Nebo se je zjasnilo in sonce je zopet posijalo. Sušili smo se na raztepanem polju pri Mirnu in si gijuzni zrl v mrtvake, blede obraze. Okolnaki, iz groba vstali, smrečji po trobnobi, gnolobi, okidani z hlovatim blatom od vrha do tal. Blagrovani smo drug drugega, da smo za enkrat zopet srečno ušli smrti, da nam je bila milostna krvava usoda in da so nam še dodeljeni dnevi življenja. Naj jih bo še kolikorkoli, deset ali sto ali še samo trije...

Prišli so trenaki vozovi. Kuharji so nam nmetali sira, čokolade, bombonov, sardin, slanino, oficirskega prepečenca, marmelade, boljnih cigaret, tobaka, nalili nam ruma, vina.

"Vzemite, fantje, kolikor hočete! Pri trenu imamo še vsega preveč, a vas je ostalo tako malo, komaj še četrtina."

Najedli smo se, napili, nato pa trudni pospali. Pod noč je javil pribojnik, ogorčen, ves iz sebe: "Nocoj moramo v linijo nazaj. Prišlo je poročilo, da se je madžarski bataljon podal, druge rezerve pa ni. Pripravite se!"

(Dalje prihodnjik.)

Najboljše Cigarete

SOLA ZA BABICE

Sonca, ki šole postati samostojne in šole priložiti so dobroplačajo služba, toda lahko vstopijo v naše šole za babice. Naše šole so samostojne in dobre za skrbno v državi v uniji. Nove učence se prejema. Pišite nam še danes za shalo:

DR. SOUKUP,

3630 West 22nd St., (Cor. Millard), Chicago, Ill.

KNJIGA ZA CELO ŽIVLJENJE.

Angleško-slovenski besednjak boste rabili celo življenje. Vsako znano angleško besedo boste našli v besednjaku; ustvarili si boste velik besedni zaklad. Cena besednjaku je \$5.00. Naročite pri:

DR. F. J. KERN,

6233 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

EMIL KISS BANKIR,
133 SECOND AVE.,
NEW YORK CITY

Pošljite vaše darilo za veliko noč takoj, da ga dobe pravočasno.

Jaz pošiljam denar v vse kraje Jugoslavije po pošti in brezovano.

Prejemam denar in vlogo in plačam po 4% obresti.

Prodajam parobrodne listke za vse črte po originalni ceni družb.

Dopremljam rojake iz starega kraja.

Pišite za pojasnila na:

EMIL KISS BANKIR,
133 SECOND AVE.,
NEW YORK CITY

Poletje

donaša nove dneve in nove potrebe. Vaši v domovini, ki potrebujejo denarno podporo za obdelovanje zemlje in druge domače potrebe, ki v tem času zahtevajo Vašo pomoč, bodo to pomoč najprej in najtočnejše prejeli, ako se za Vaše denarje pošiljate poslužite naše tvrdke.

Ne držite svojih prihrankov mrtvih! Dajte jim življenje: vložite jih pri nas na

SPECIAL INTEREST ACCOUNT

Za potovanje in dobavo Vaših in domovine se morete obrniti na nas v popolnem zaupanju in dobili boste vsa navodila brezplačno

FRANK SAKSER STATE BANK

82 Cortlandt St., New York, N.Y.

GLAVNO ZASTOPSTVO JADRANSKE BANKE